

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra praktické teologie

Bakalářská práce

Domácí násilí a jeho pachatelé – psychologické a právní
aspekty

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Hyková, Ph.D.

Autor práce: Daniela Pykalová

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Forma studia: Prezenční

Ročník: třetí

2010

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

15. března 2010

.....

vlastnoruční podpis studenta

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Kateřině Hykové, Ph.D.
za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

OBSAH

ÚVOD	6
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 Domácí násilí	9
1.1 Vymezení pojmu domácího násilí.....	9
1.2 Znaky domácího násilí	11
1.3 Formy domácího násilí.....	12
1.4 Příčiny domácího násilí.....	14
1.5 Desatero o domácím násilí	15
2 Stalking (nebezpečné pronásledování)	16
2.1 Jak se pozná, že se jedná o stalking?.....	17
2.2 Typologie stalkerů.....	18
2.3 Právní úprava stalkingu.....	19
3 Dynamika partnerského násilí.....	20
4 Teorie domácího násilí.....	21
4.1 Jednofaktorové teorie	21
4.2 Multifaktorové teorie	22
4.3 Teorie delikventních subkultur	24
4.4 Kriminologické teorie	25
4.5 Feministické teorie	25
5 Psychologie pachatele domácího násilí.....	26
5.1 Profil pachatele.....	26
5.2 Typologie pachatele	28
5.3 Problémové zázemí pachatele	29
6 Institut vykázaní.....	30
7 Domácí násilí v trestním právu.....	31
8 VIOLA – informační a poradenské centrum	34
PRAKTICKÁ ČÁST	35
1 Úvod do problematiky	35
2 Cíl práce a hypotézy	36
2.1 Cíl práce	36
2.2 Stanovení hypotéz	36

3 Metody a techniky práce	37
4 Výzkumný vzorek a terén.....	38
4.1 Výzkumný vzorek	38
4.2 Výzkumný terén	38
5 Výsledky výzkumu	38
DISKUZE.....	41
ZÁVĚR	44
Seznam literatury	46
Seznam zkratk	50
Abstrakt	51
Abstract	52

ÚVOD

Domácí násilí je společenským fenoménem, kterému je v posledních letech věnována stále větší pozornost. S rozvojem ochrany lidských práv a svobod, jakož i se snahou o záchranu klasických forem rodiny, souvisí i zvýšená snaha o řešení tohoto stále aktuálního společenského jevu. Z pochopitelných důvodů je v této souvislosti upínána pozornost především na oběť domácího násilí, která utrpěla mnohdy značnou psychickou a fyzickou újmu. Fakt, že je zájem směřován především na oběť domácího násilí je však do jisté míry zapříčiněn tím, že společnost se s daným problémem neumí vypořádat, a že téměř všechny snahy o nápravu domácím násilím porušených vztahů přicházejí až v době, kdy intenzita domácího násilí dospěla do takové úrovně, kdy již není možné pokoušet se o jakoukoli jejich nápravu.

Domácí násilí je jevem, který se v konkrétních případech projevuje dlouhodobým psychickým či fyzickým násilím. Jeho charakteristickým znakem je dlouhodobost a cykličnost. Možnosti společnosti tomuto jevu účinně čelit jsou však omezeny do té míry, že místem, ve kterém k domácímu násilí nejčastěji dochází je společná domácnost pachatele domácího násilí a jeho oběti, tedy intimní sféra rodiny, do které se z vnějšího světa jen velmi obtížně proniká. V této souvislosti je tak především třeba, aby společnost dosáhla vyššího stupně vědomí o možnostech ochrany před domácím násilím. Zejména povědomí o možnostech prevence je dle mého názoru v současné době nedostatečné. Důsledkem toho pak je, že se prostor ochrany před domácím násilím neúměrně zužuje pouze na řešení situace, kdy jsou již vztahy mezi obětí a pachatelem domácího násilí nenávratně porušeny. V těchto případech se pak pohled společnosti zužuje na konkrétní případ, který je vnímán jako „ošklivý příběh se šťastným koncem v podobě záchranu oběti“. Společnost však v takto zúženém úhlu pohledu zapomíná, že příběh nekončí, a že jde vlastně o „seriál“, v němž se pachatel domácího násilí bude záhy ucházet o svoji další „rolí“. V důsledku uvedeného je tedy pohled společnosti zaměřen daleko více na oběť domácího násilí, než na jeho pachatele.

O uvedeném svědčí též poměr odborných publikací a vědeckých prací zaměřených na problematiku domácího násilí.

Toto byly hlavní důvody a motivy, proč jsem si za téma své bakalářské práce zvolila téma „Domácí násilí a jeho pachatelé – psychologické a právní aspekty“. I když jsem si plně vědoma, že domácího násilí se nedopouštějí jen muži, ve své bakalářské práci se zaměřuji pouze na mužského pachatele domácího násilí.

V rozsahu tématu bakalářské práce jsem čerpala z celé řady odborných knih, učebnic a vědeckých prací. Mezi nejpřínosnější patřila především kniha „Partnerské násilí“ od Branislavy Marvánové-Vargové, Dany Pokorné a Marie Toufarové, dále kniha „Domácí násilí v ČR z pohledu práva (Efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)“ od Markéty Huňkové a Jiřiny Voňkové, a v neposlední řadě též kniha „Domácí násilí v českém právu z pohledu žen“ od Jiřiny Voňkové a Ivany Spoustové.

Z pohledu závěrečných prací zpracovaných na podobné téma na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích jistě stojí za zmínku diplomová práce „Pachatel domácího násilí“ od Miloslavy Štěpkové a „Způsob řešení problematiky domácího násilí ve městě České Budějovice“ od Terezy Koutské.

Bakalářská práce se dělí na dvě základní části, a to na část teoretickou a praktickou. Teoretická část se skládá z osmi kapitol. V první kapitole definuji pojmy jako násilí, domácí násilí, jaké jsou znaky, formy, příčiny domácího násilí a též se zmiňuji o desateru domácího násilí. Ve druhé kapitole se zabývám stalkingem, jeho právní úpravou a typologií stalkerů. Třetí kapitola pojednává o dynamice partnerského násilí. Ve čtvrté kapitole uvádím teorie, které se snaží vysvětlit původ domácího násilí. Pátá kapitola je zaměřena na pachatele domácího násilí – psychologický profil, typologie a problémové zázemí pachatele domácího násilí. V šesté kapitole pojednávám o institutu vykázání a v sedmé kapitole uvádím základní trestné činy, které se dotýkají oblasti domácího násilí. V poslední osmé kapitole se stručně věnuji nově vzniklému informačnímu a poradenskému centru VIOLA.

Předkládaná bakalářská práce si klade za cíl především zmapovat současné možnosti dobrovolné nápravy pachatelů domácího násilí se zřetelem na území krajského města České Budějovice. Pro dosažení uvedeného cíle byla zvolena metoda kvalitativního výzkumu s použitím techniky polostandardizovaného rozhovoru.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Domácí násilí

1.1 Vymezení pojmu domácího násilí

Abychom mohli přesně definovat pojem domácího násilí musíme se nejprve zaměřit na jeho jednotlivé složky. V první řadě je tak třeba vymezit samotný pojem násilí, dále pak specifika násilí domácího, jakožto jeho zvláštního druhu. Násilí lze obecně definovat dvěma základními prvky, kterými jsou: 1) jednání člověka v relaci k druhému a 2) vznik újmy, resp. vyvolání hrozby jejího vzniku.¹

Jednání zahrnuje veškeré útoky směřující proti tělesné či duševní integritě člověka. Újmou je pak konkrétní narušení uvedených integrit. Cílem násilí je kromě vzniku samotné újmy, často též vynucení určitého chování.²

V této souvislosti je možno násilí dále členit, a to dle možnosti uplatnění vůle subjektu, proti kterému směřuje (tj. oběti). Klasické právně teoretické členění rozlišuje mezi násilím, kdy složka vůle oběti zcela chybí a vlastní jednání oběti je tak z podstaty věci vyloučeno (*vis absoluta*), a dále násilím, jehož cílem není vůli oběti vyřadit, nýbrž vynutit určité chování (*vis compulsiva*).³

Obecně se domácím násilím rozumí dlouhodobé, opakované a stupňující se násilí, kterého se dopouštějí mladiství či dospělí na svých blízkých. Oběti domácího násilí může být: manžel/manželka, druh/družka, rozvedení manžel/manželka, rodič, prarodiče, dítě. Domácí násilí má podobu fyzického, psychického, sexuálního, ekonomického nebo jiného násilí, nejčastěji ale dochází ke kombinaci těchto podob. Začíná opakujícími se útoky proti lidské důstojnosti,

¹ srov. VOŇKOVÁ, J., SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2. přeprac. vyd. Praha: Profem, 2008, s. 13. ISBN 978-80-903626-7-3.

² MATOUŠEK, O., *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003, s. 118. ISBN 80-7178-549-0.

³ VOŇKOVÁ, J., SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. s. 13.

ke kterým se postupně přidávají i útoky proti zdraví a v konečném stádiu může dojít i na útoky mířené proti lidskému životu.⁴

„Domácí násilí se liší od ostatních forem delikventního chování tím, že je násilím ve vztahu osob, vytváří vztah závislosti oběti na pachateli a je zaměřeno na získání moci pachatele nad obětí.“⁵

Mezi charakteristický rys domácího násilí patří skutečnost, že se pro svou trvalost a různou intenzitu násilných aktů stává součástí běžného života. Domácí násilí je vědomá činnost.⁶

Domácí násilí je tematizováno jako relativně novodobý fenomén. Bylo by však dobré zdůraznit, že problematika domácího násilí existovala v rodinách odnepaměti. Docházelo nejen ke změně forem násilí, ale především se měnil způsob nazírání na něj, protože některé formy násilí totiž nebyly chápány jako násilný akt.⁷

„Šokující údaje vypovídají, že k násilí dochází i v rodinách manželů se středoškolským, nebo dokonce i vysokoškolským vzděláním a slušným nebo vynikajícím materiálním zázemím.“⁸

Na otázku, proč dochází k nárůstu domácího násilí, nelze jednoznačně a jednoduše odpovědět. Jisté ale je, že trojgenerační rodina, která je základním a tradičním modelem rodinného uspořádání, doznala významných změn. Klíčem k pochopení fenoménu domácího násilí je studium právě těchto změn.⁹

⁴ DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku obětí. Pracovní manuál*. Praha: Střední policejní škola ministerstva vnitra v Praze, Středisko pro výchovu k lidským právům a profesní etiku, 2005, s. 7. ISBN neuvedeno.

⁵ Tamtéž, s. 7.

⁶ Tamtéž, s. 7.

⁷ HAŠKOVCOVÁ, H. *Manuálek o násilí*. Brno: Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických postupů v Brně, 2004, s. 40. ISBN 80-7013-397-X.

⁸ Tamtéž, s. 40.

⁹ Tamtéž, s. 40-41.

1.2 Znaky domácího násilí

- **Soukromí jako místo činu**

Pachatel nejčastěji útočí v místech, kam nedosahuje veřejná kontrola a zpravidla beze svědků.

- **Opakování násilí a dlouhodobost**

K domácímu násilí dochází opakovaně a jeho projevy přetrvávají i ve velmi dlouhých časových intervalech. Mohou zůstat po velmi dlouhou dobu skryté v soukromí a tak skončit tragédií. Nebezpečnost domácího násilí tedy spočívá v jeho dlouhodobosti a opakování.

- **Vzrůstající intenzita násilí**

Domácí násilí se ve svých začátcích projevuje útoky proti lidské důstojnosti, ke kterým se později přidávají útoky proti zdraví a nakonec útoky mířené proti lidskému životu. V násilném vztahu dochází ke střídání fází klidu, agrese a usmiřování. S postupným rozvojem domácího násilí se zmenšují fáze klidu a začínají se prodlužovat fáze agrese.

- **Uplatnění moci a kontroly**

Role pachatele a oběti se v průběhu opakovaných incidentů nemění. Pachatel uplatňuje svou kontrolu nad obětí především v oblasti jejich sociálních kontaktů a v oblasti ekonomické. Násilím tak uplatňuje moc nad jejím každodenním životem.

- **Vzájemná blízkost a provázanost oběti a pachatele**

Mezi pachatelem a obětí domácího násilí panuje velmi blízký vztah. Jsou to osoby, které jsou velice úzce spojené po citové, ekonomické a sociální stránce. Mají společné bydliště a také ztížené možnosti společně obývaný byt či dům opustit.

- **Složitý, ambivalentní postoj oběti k pachateli**

Oběti domácího násilí se chovají jinak než oběti, které jsou poškozené cizím pachatelem. Oběť si přeje zastavit násilí a doufá, že pokračující vztah již bude bez násilného chování. Po násilném incidentu oběti začnou hledat pomoc, posléze však svůj postoj mohou změnit. Důvodem pro změnu může

být psychický tlak a strach vzhledem ke skutečnosti, že oběť stále bydlí ve společném bytě s útočníkem. Ten ale zpravidla bývá stíhán na svobodě. Důvodem může být zastrašování ze strany rodiny pachatele, víra v to, že se pachatel polepší, obava ze ztráty bydlení a z finančních a materiálních obtíží apod.¹⁰

1.3 Formy domácího násilí

K nejčastějším formám domácího násilí patří kombinace fyzického a psychického násilí.¹¹

„Po fyzickém násilí zůstávají jizvy a modřiny, které se časem zahojí – i když to trvá třeba léta. Citové týrání však zanechává hluboké, ale skryté rány, které se obejdou bez ošetření, ale oběti jimi trpí celá léta.“¹²

▪ Fyzické násilí

Fyzické násilí má celou řadu forem. Může jít o poranění většího rozsahu, těžké ublížení na zdraví nebo dokonce smrt. Kromě bití se k této formě násilí počítá také odpírání jídla a pití, léků, základních hygienických potřeb atd.¹³

▪ Sexuální násilí

Spadají sem všechny sexuální činy, které pachatel vynucuje na své oběti a které oběť podstupuje s nechtutí nebo nedobrovolně (např. nucení k nepříjemným sexuálním praktikám, sexuální napadání, zacházení s blízkou osobou jako se sexuálním objektem, znásilnění...¹⁴

„Znásilnění i sexuální zneužívání jsou typické delikty, které se odehrávají v ústraní. Oběť (poškozená osoba) bývá jediným svědkem. V situacích, kdy

¹⁰ srov. ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007, s. 108-110. ISBN 978-80-247-2014-2.

¹¹ srov. PENCE, E. *V našem vlastním zájmu*. Praha: Rosa, 2005. s. 27. ISBN nevedeno.

¹² CONWAYOVÁ, H., L. *Domácí násilí. Příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2005 Sb. platným od 1. ledna 2007*. Praha: ALBATROS, 2007, s. 15. ISBN 978-80-00-01550-7.

¹³ HAŠKOVCOVÁ, H. *Manuálek o násilí*. s. 22.

¹⁴ HUŇKOVÁ, M., VOŇKOVÁ, J. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva. Efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím*. Brno: Justiční akademie České republiky, 2004, s. 58 – 59. ISBN nevedeno.

rozhodují „stopy ve vědomí“, pak stojí výpověď pachatele proti výpovědi poškozené osoby. Pro odsouzení pachatele tak hraje důležitou roli důvěryhodnost a věrohodnost oběti.“¹⁵

▪ **Psychické násilí**

Zahrnuje citové a slovní týrání, nadávky, kritizování rodiny, přátel, vzhled. Zesměšňování, shazování a ponižování doma i na veřejnosti. Vynucování poslušnosti oběti. Vyhržování zabitím, ublížením jejích dětí, rodičů. Snižování sebeúcty a sebedůvěry, závislost na pachateli.¹⁶ Psychické násilí se rozpoznává nejhůře, jelikož je daleko jemnější a velice obtížně se prokazuje. I když nezanechává jizvy na těle, tak přesto oběti velice ubližuje.¹⁷

▪ **Sociální násilí**

V sociálním násilí jde zejména o finanční a materiální násilí (neochota financovat stravu, odepírání přístupu k úsporám nebo jejich odcizení...).¹⁸ Dále může jít o bránění v návštěvách příbuzných, přátel, kontrolování telefonátů, korespondence, příchozích SMS zpráv, pronásledování, nečekané návštěvy atd.¹⁹

▪ **Ekonomické násilí**

Oběti je zamezena možnost disponovat s finančními prostředky rodiny, bránění ve výkonu zaměstnání atd.²⁰

¹⁵ KOVÁŘ, P. a kol. *Sexuální agrese*. Praha: Maxdorf, 2008, s. 57. ISBN 978-80-7345-161-5.

¹⁶ SPILKOVÁ, J. *Aspekty problematiky domácího násilí z pohledu oběti, pachatele a okolí*. In *Domácí násilí a zdravotně postižení: Sborník materiálů z celostátní konference organizované o.s. ORFEUS ve spolupráci s katedrou sociální práce a sociální politiky Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové za účasti Sexuologické společnosti České lékařské společnosti JEP*. Praha: Orfeus, 2005. s. 41. ISBN 80-903519-2-1.

¹⁷ MUFSONOVÁ, S., KRANZOVÁ, R. *O týrání a zneužívání*. Praha: NLN nakladatelství Lidové noviny, 1996. s. 40-41. ISBN 80-7106-194-8.

¹⁸ HAŠKOVCOVÁ, H. *Manuálek o násilí*. s. 23.

¹⁹ MACKOVÁ, K., STÁRKOVÁ, L. *Průvodce trestním řízením pro oběti domácího násilí*. Acorus, 2005, s. 4. ISBN neuvedeno.

²⁰ VOŇKOVÁ, J., SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*, s. 23.

1.4 Příčiny domácího násilí

V jednotlivých případech domácího násilí se uplatňují různé skupiny příčin tohoto násilí:²¹

- 1) Celospolečenské příčiny: domácí násilí je ve společnosti podporováno, udržováno převládající hierarchií hodnot – ta je založena na nadvládě a dominanci mužů.
- 2) Lokální příčiny: mezi faktory, které přispívají k domácímu násilí, mohou být nezaměstnanost, nízký příjem, nízká vzdělanost, která komplikuje osobě přístup k síti sociálních služeb atd.
- 3) Osobnostní příčiny: tyto příčiny vycházejí z individuálních charakteristik pachatele, oběti a jejich vzájemné interakce. Pachatelé se pravděpodobně naučili prostřednictvím mechanismů sociálního učení řešit omezující a stresovou situaci agresivním chováním. Je velice pravděpodobné, že sami pachatelé domácího násilí prošli obtížným dětstvím a okusili na sobě traumatizaci násilím. Přímý kontakt jedince s násilím v průběhu jeho dětství tak představuje rizikový faktor.
- 4) Rodinné příčiny: mezi rizika, která zvyšují náchylnost k propuknutí domácího násilí, plynoucím ze samotné podstaty rodinného soužití patří např.:
 - privátnost (komplikuje uplatnění mechanismů sociální kontroly)
 - hluboké a obsáhlé poznání blízkých osob (rodiče, partneři a děti se většinou velmi dobře znají, ví, co si k sobě mohou dovolit)
 - víra pachatele na vlastní právo k ovlivnění členů rodiny
 - předepsané role členů rodiny (chování členů je regulováno obecnými předpisy, které bazírují na jiných principech než jsou opravdové osobní zájmy členů rodiny)

²¹ DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku obětí*. s. 58-59.

1.5 Desatero o domácím násilí

Shrnutí výsledků výzkumu agentury STEM mezi populací České republiky starší 15ti let:

1. „Nepoučenost o tom, jak vůči domácímu násilí vystupovat

Pojem „domácí násilí“ zná 80 % občanů, jen 18 % populace však odpovědělo „ano“ na otázku: Máte informace, jak se zachovat vůči domácímu násilí?

2. Mýty o domácím násilí – jak vypadá typický pachatel

Téměř dvě třetiny populace (64 %) nesouhlasí s názorem, že se domácího násilí mohou dopouštět lidé, kteří jsou známy svým slušným a společenským chováním.

3. Mýty o domácím násilí – jak vypadá typická oběť

Tři pětiny lidí (61 %) jsou přesvědčeny, že oběťmi domácího násilí se zpravidla stávají slabé a bojácné ženy.

4. Domácí násilí je naléhavý problém, o kterém se však nemluví

Veřejnost nesouhlasí s názorem, že násilí mezi partnery je problém zveličovaný feministkami a ženskými organizacemi. Dvě třetiny lidí naopak soudí, že je to závažný jev, o němž nelze mlčet.

5. Společnost nemá domácí násilí tolerovat, rodina to nevyřeší

Většina lidí (71 %) si myslí, že rodina sama nemůže vyřešit problém domácího násilí.

6. K domácímu násilí nesmí okolí zůstat lhostejné

Čtyři pětiny občanů (79 %) jsou přesvědčeny, že k projevům domácího násilí nemůže zůstat okolí (příbuzní, sousedé, lékař, policie) lhostejné.

7. Bezradnost vůči projevům domácího násilí

Tváří v tvář domácímu násilí jen každý druhý člověk (53 %) by poskytl pomoc.

8. Zkušenost s domácím násilím

Tři pětiny populace (61 %) znají případy násilí mezi partnery z doslechu, více než čtvrtina (26 %) se s ním setkala přímo, tedy jako svědek, jako oběť, případně v roli násilníka.

9. „Přiznaná“ zkušenost s domácím násilím

Ve výzkumu uvedlo 13 % dotázaných, že se stalo obětí partnerského násilí, 3 % přiznalo roli agresora, celkově tedy domácím násilím trpí minimálně 16 % populace.

10. Charakteristické znaky domácího násilí

Většina případů násilí mezi partnery se opakuje (66 %), je kombinací fyzického a psychického násilí (50 %) a odehrává se v přítomnosti dětí (69 %).“²²

2 Stalking (nebezpečné pronásledování)

Velmi často dochází k případům, kdy ženu její bývalý partner pronásleduje, vyhrožuje jí nebo ji také fyzicky napadne. Stává se, že muž začne být agresivní a násilnický až po rozchodu.²³ Toto obtěžování je tedy záležitostí bývalých milenců či manželů. Tito pachatelé nechtějí svou oběť v žádném případě pustit, zaplavují bývalého partnera svou přítomností, čekají na něho po skončení zaměstnání, neustále mu telefonují a přímo nebo nepřímo mu vyhrožují.²⁴

„Pronásledování lze obecně definovat jako obtěžující a zstrašující chování, které může mít podobu vyhrožování, pozorování, sledování, docházení do místa bydliště či pracoviště oběti, opakovaných obtěžujících telefonátů či sms zpráv,

²² *Bílý kruh bezpečí, Desatero o domácím násilí* [online]. Praha: Bílý kruh bezpečí. [cit. 2010-3-15]. Dostupné na WWW: <http://bkb.juristic.cz/80339/old>

²³ BUSKOTTE, A. *Z pekla ven. Žena v domácím násilí*. Brno: Computer Press, 2008. s. 46-47. ISBN 978-80-251-1786-6.

²⁴ HIRIGOYEN, M., F. *Psychické násilí v rodině a v zaměstnání*. Praha: Academia, 2002. s. 36. ISBN 80-200-0994-9.

zanechávání psaných zpráv, předmětů nebo ničení osobního vlastnictví, přičemž toto chování vyvolává u oběti strach.“²⁵

Studie, která byla provedena v roce 1998 (Tjaden a Thoennes) ve Spojených státech amerických ukazuje, že:

- *„každá 12. žena a každý 45. muž se v průběhu svého života stane obětí pronásledování*
- *77% žen, obětí pronásledování a 64% mužů, obětí pronásledování, zná pachatele/ku*
- *87% pachatelů pronásledování jsou muži*
- *59% žen a 30% mužů je pronásledováno bývalým partnerem*
- *81% žen, které jsou pronásledovány současným nebo bývalým partnerem je tímto partnerem fyzicky napadeno*
- *31% žen, které jsou pronásledovány současným nebo bývalým partnerem je tímto partnerem napadeno sexuálně*
- *v průměru trvá pronásledování 1,8 roku, je-li pachatelem bývalý partner/ka, narůstá průměrná doba pronásledování na 2,2 roku.*“²⁶

2.1 Jak se pozná, že se jedná o stalking?

Pronásledovatel většinou omezuje osobní svobodu své oběti (svobodu jednání nebo svobodu volného pohybu). Stalker čeká před domem ženy, snaží se s ní vždy navázat rozhovor nebo ji pronásleduje na ulici. Pro stalkera je také typické to, že svou oběť nenechá jednoduše na pokoji i přes její opakované odmítání. V těchto případech se jeho naléhání ještě více vystupňuje. O stalkingu můžeme hovořit i tehdy, když pachatel u své oběti vyvolává strach, starosti a také stres.²⁷

²⁵ VARGOVÁ-MARVÁNKOVÁ, B., POKORNÁ, D., TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008. s. 53. ISBN 978-80-86131-76-4.

²⁶ VARGOVÁ-MARVÁNKOVÁ, B., POKORNÁ, D., TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*. s. 53.

²⁷ BUSKOTTE, A. *Z pekla ven. Žena v domácím násilí*. s. 49.

2.2 Typologie stalkerů

▪ Odmítnutý stalker

Tyto typy pronásledovatelů sledují či utlačují oběť, jelikož si zakládají na dřívějším vztahu, který je ve většině případů velice krátký a povrchní. Snahou je se smířit s obětí a také ji dostat zpět. Někteří pronásledovatelé se jen chtějí pomstít za to, že byli odmítnuti. Jiní jsou naopak přesvědčeni o tom, že svým chováním přivedou ženu k rozumu, a ta se k nim vrátí a ve vztahu budou společně pokračovat. Tyto typy stalkerů mohou být velice nebezpeční. Jejich agrese může být směřována nejen proti samotné oběti, ale také proti lidem v jejím okolí (proti novému příteli nebo partnerovi atd.).

▪ Rozhněvaný stalker

Tito stalkeri se domnívají, že jim bylo ukřivděno. Jejich největší snahou je se pomstít a dosáhnout odvěty. Chápu sami sebe jako oběť, která se musí bránit proti nespravedlivému jednání. Často používají nadávky, výhrůžky, chtějí zastrašit a ublížit.

▪ Intimní neboli vztah hledající stalker

Pachatelé jsou do své oběti nešťastně zamilovaní a věří v to, že je jejich oběť také miluje či je brzy milovat bude. Snaží se o to, aby byl navázán partnerský vztah. Velice často ignorují odmítání ze strany oběti, nebo si je vysvětlují ke svému dobru a interpretují je kladně.

▪ Nekompetentní ctitel

Věří, že má na svou oběť výsadní právo a nechápe, proč ho jeho oběť neustále odmítá. Velmi intenzivně se své oběti vnucuje. Od předchozího typu se liší tím, že pokud jsou mu do cesty postaveny jakékoliv překážky, tak se okamžitě stáhne do ústraní a najde si jiný objekt svého zájmu.

▪ Kořistnický stalker

Svou oběť sledují velice nenápadně a detailně. Až když mají dostatek informací, aby si o své oběti mohli sestavit podrobný obrázek, tak zaútočí.

Cílem těchto stalkerů je vykonávat násilnou činnost za každou cenu. Snaží se být co nejdiskrétnější a nechtějí, aby je jich oběť vyzorovala.²⁸

2.3 Právní úprava stalkingu

S účinností od 1.1. 2010 došlo k zásadní změně v českém právním řádu, když byl zákon č. 140/1961 Sb., trestního zákona nahrazen zákonem č. 40/2009 Sb., trestního zákoníka. V souvislosti s pojednáním o stalkingu je třeba zmínit úpravu v § 354 tohoto zákona, které upravuje skutkovou podstatu trestného činu nebezpečného pronásledování. Uvedeného trestného činu se pak dopustí ten:

„(1) Kdo jiného dlouhodobě pronásleduje tím, že:

- a) vyhrožuje ublížením na zdraví nebo jinou újmu jemu nebo jeho osobám blízkým,*
- b) vyhledává jeho osobní blízkost nebo jej sleduje,*
- c) vytrvale jej prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně nebo jinak kontaktuje,*
- d) omezuje jej v jeho obvyklém způsobu života, nebo*
- e) zneužije jeho osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu,*

a toto jednání je způsobilé vzbudit v něm důvodnou obavu o jeho život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jemu blízkých, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.

(2) Odnětím svobody na šest měsíců až tři roky bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

- a) vůči dítěti nebo těhotné ženě*
- b) se zbraní, nebo*
- c) nejméně se dvěma osobami.“²⁹*

²⁸ srov. ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P.a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. s. 119-120.

3 Dynamika partnerského násilí

Pro domácí násilí je typická cykličnost, tzn., že násilné události se cyklicky opakují a vytváří se tak začarovaný kruh násilí.³⁰

Chování násilníka se zdá být komplementární, jakoby se tato chování vzájemně doplňovala (např. oběť se chová tak, že dochází ke snížení úzkosti muže).³¹ „Muži mají tendenci se „hrozně omlouvat“ a slibovat, že už se to opravdu nikdy opakovat nebude. Někteří z nich jsou dokonce své slovo, tedy alespoň na nějakou dobu, dodržet. Ovšem ve většině případů se celá situace dříve nebo později nakonec opakuje, s tím, že je ještě horší a brutálnější – situace se permanentně stupňuje.“³²

Cyklus násilí můžeme rozdělit do tří fází:³³

1. Stupňování napětí

Tato fáze zahrnuje hádky mezi partnery, vládne velmi napjatá a negativní atmosféra. Žena často na vzniklou situaci reaguje tak, že se svému muži vyhýbá, aby nedocházelo k zbytečným konfliktům a hádkám. Některé ženy se snaží být ke svému partnerovi víc hodnější, starostlivější a milejší. Snaží se o to, aby se o tomto problému nikdo nedozvěděl (sousedé, známí).

2. Exploze

V této fázi dochází k tomu, že muž nechá své agresi volný průběh. Žena většinou tuto situaci nedokáže správně odhadnout a netuší, kdy znovu nastane a jak dlouho bude trvat. Některé ženy se tak opakovaně přesvědčí o tom, že nemají žádnou kontrolu nad jednáním svého partnera. Bezprostřední reakce na partnerovo násilné chování jsou různé. Některé ženy utrpí emocionální kolaps, jsou deprimované, nešťastné, zoufalé. Jindy ale může dojít k tomu, že žena po násilném incidentu okamžitě opouští

²⁹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 354.

³⁰ srov. PIKÁLKOVÁ, S. *Mezinárodní výzkum násilí na ženách*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2004. s. 113-114. ISBN 80-7330-054-0.

³¹ GJURIČOVÁ, Š., KOCOURKOVÁ, J., KOUTEK, J. *Podoby násilí v rodině*. Praha: Vyšehrad, 2000. s. 79. ISBN 80-7021-416-3.

³² BUSKOTTE, A. *Z pekla ven. Žena v domácím násilí*. s. 63.

³³ srov. VARGOVÁ-MARVÁNKOVÁ, B., POKORNÁ, D., TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*. s. 37-39.

nebezpečné území, některé volají policii, jiné se brání a rány partnerovi oplácejí.

3. *Líbánky*

Po fázi fyzické exploze následuje fáze líbánek, neboli fáze „promiň miláčku“. Muž se své partnerce omlouvá, slibuje, nosí jí dárečky a zahrnuje ji něhou. Tuto fázi považuje muž i jeho partnerka za velmi nadějnou. Po každém podobném incidentu se muži snaží udělat cokoliv, aby jim jejich partnerka vše odpustila a aby došlo k vzájemnému usmíření. Začne si hrát na „dokonalého partnera“ a pokouší se pomáhat v domácnosti a starat se o děti. Někteří muži jsou ochotni přistoupit k tomu, že vyhledají odbornou pomoc a začnou se léčit.³⁴

4 Teorie domácího násilí

V této kapitole se pokusím popsat teorie, která se snaží vysvětlit původ domácího násilí.

4.1 Jednofaktorové teorie

Patří mezi nejstarší teorie a můžeme je rozdělit do tří skupin – psychologické teorie, sociologické teorie a biologicko-genetické teorie.

- *Psychologické teorie*

Tato teorie se koncentruje na psychiku násilníka a předpokládá, že příčiny týrání partnera jsou psychologického rázu, tzn., že pramení z povahových zvláštností pachatele. Tato teorie vedla k psychiatrizaci pachatele.³⁵

Významný impuls v hledání psychologických příčin kriminality přinesla psychoanalýza. Freud rozvinul představu o soupeření dvou základních pudů – Eros a Thanátos (pud života a pud smrti). Za působením Thanáta

³⁴ BUSKOTTE, A. *Z pekla ven. Žena v domácím násilí*. s. 65.

³⁵ VOŇKOVÁ, J., SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. s. 47.

(pudu smrti) lze sledovat různé destruktivní tendence, agresi a subagresi.³⁶

- Sociologické teorie

Sociologická teorie se prosadila později. Přestala na agresora a oběť nahlížet jako na osoby psychicky narušené. Stejně jako feministické teorie vnímá domácí násilí jako produkt, který je typický pro mužskou společnost. Muži týrající své ženy uplatňují násilí jako prostředek, který udržuje jejich moc nad partnerkou. Věří, že tak budou tolerováni společností.³⁷

- Biologicko-genetické teorie

Tyto teorie byly schopny vysvětlit pouze obecné predispozice agresivního jednání.³⁸

4.2 Multifaktorové teorie

Multifaktorové teorie nepřináší žádné nové teorie ani nové poznatky z oblasti partnerského násilí. Vyjadřují oficiální názor, že domácí násilí je složitý a komplexně podmíněný jev. Nejznámější je teorie D. G. Duttona, který rozlišil čtyři strukturální roviny zdrojů a příčin domácího násilí – makrosystémové příčiny, exosystémové příčiny, mikrosystémové příčiny a ontogenetické vlivy (příčiny).³⁹

- Makrosystémové příčiny

Tato teorie je založena na nadvládě a dominanci mužů. Významnou roli zde tedy hraje hierarchie hodnot. Převládá zde řada mýtů, které ospravedlňují a bagatelizují mužovo násilné jednání (např. ženě se násilné chování líbí, jinak by ze vztahu odešla atd.).⁴⁰

³⁶ NEVŘALA, J. *Forenzní psychologie. Vybraná témata*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2003. s. 20. ISBN 80-7042-260-2.

³⁷ srov. HUŇKOVÁ, M., VOŇKOVÁ, J. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva*. s. 51.

³⁸ VOŇKOVÁ, J., SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. s. 47.

³⁹ VOŇKOVÁ, J., SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. s. 47.

⁴⁰ ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2004. s. 246. ISBN 80-86473-86-4.

- Exosystémové příčiny
Exosystém zahrnuje formální i neformální struktury, se kterými jednatel přichází do kontaktu. Tyto struktury člověka ovlivňují nebo ho přímo omezují v jeho chování, např. nezaměstnanost, nízký příjem, nízká vzdělanost atd. Exosystém může vytvářet spouštěče i tlumiče domácího násilí.⁴¹
- Mikrosystémové příčiny
Mikrosystém představuje samotná rodina. Uvnitř rodiny mohou vznikat takové situace, které zvyšují náchylnost k propuknutí domácího násilí.⁴² Mezi rizika, která plynou z podstaty rodinného života patří – neformální právo ovlivňovat život členů rodiny, znalost druhého partnera (partner ví, co si k tomu druhému může dovolit, jak ho zranit, utěšit, dokáže odhadnout, jak se ten druhý zachová v běžné i krizové situaci), předepsané role v rodině.⁴³
- Ontogenetické vlivy (příčiny)
Ontogenetická teorie násilí se zaměřuje na pachatele, oběť a na vztah mezi nimi. *„Koncepce z této dílny předpokládají, že samotný pachatel prošel specifickým ontogenetickým vývojem, pravděpodobně se naučil díky mechanismům sociálního učení řešit stresující a omezující situace agresivním chováním. Do této skupinky patří i stanoviska, že zneuživatelé prošli tíživým dětstvím, sami na sobě okusili traumatizaci násilím. Přímý kontakt jedince s násilím v průběhu jeho dětství je rizikovým faktorem, může odstartovat pochody kriminogeneze (původní oběť se později stává egocentrickým násilníkem) či pochody viktimogeneze (oběť přijme životní scénář oběti, násilí akceptuje jako nutnou součást svého života, její zraňování pokračuje tudíž i v dospělosti).“*⁴⁴

⁴¹ ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie* s. 246.

⁴² Tamtéž, s. 246.

⁴³ VOŇKOVÁ, J., SPOUSTOVÁ, I., *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. s. 48.

⁴⁴ ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*. s. 247.

4.3 Teorie delikventních subkultur

Skupiny, které vznikají v marginálních vrstvách společnosti si uvědomují, že nemohou postoupit na společenském žebříčku, proto se dopouštějí trestné činnosti. Z těchto myšlenek vycházejí teorie, o které se můžeme opřít i dnes. Patří mezi ně – teorie učení (socializace), teorie sociální kontroly, teorie sociální anomie a teorie viktimologické.⁴⁵

- Teorie učení (socializace)

Podle této teorie se předpokládá, že pokud jsou děti svědky násilí ve své rodině, budou toto chování napodobovat ve vlastních vztazích. Také ženy, které vyrůstají v rodině, ve které dochází k násilnému chování, se učí tolerovat násilí a očekávat ho ve svých partnerských vztazích.⁴⁶

- Teorie sociální kontroly

Prosazuje se zde kontrola zločinnosti pomocí pozitivních podnětů a negativních sankcí (aplikace odměny a trestu). Vedle státního úsilí kontrola zločinnosti zahrnuje – veřejné mínění, svépomocné organizace a společenské snahy občanských iniciativ.⁴⁷

- Teorie sociální anomie

Poukazuje na to, že v době velkých změn ve společnosti se otřásají tradiční hodnoty, ale nové normy dosud nevznikly. Psychologický prvek sem vnáší tzv. koncepci napětí. *„Ta se soustřeďuje na problematiku interpersonálních vztahů, které mohou být ovlivňovány rozporem mezi pozitivními cíli a individuálními možnostmi jejich skutečného dosahování. Nemožnost dosáhnout toho, co jedinec chce, vyvolává tlak a zatlačuje ho do role sociálního outsidera. Z toho vznikají pocity deprese, deziluze, frustrace, zklamání, roztrpčení a vzteku. Může jít jak o reakci na špatné zacházení v rodině, a to zejména u dětí, tak o selhání profesní kariéry nebo rozpad vztahu mezi dospělými. Takový jedinec pak přistupuje k násilí jako instrumentální volbě při uspokojování vlastních potřeb.“*⁴⁸

⁴⁵ VOŇKOVÁ, J., SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. s. 41.

⁴⁶ srov. PIKÁLKOVÁ, S. *Mezinárodní výzkum násilí na ženách*. s. 17-18.

⁴⁷ VOŇKOVÁ, J., SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. s. 43.

⁴⁸ Tamtéž, s. 43.

▪ Teorie viktimologické

Pokouší se vysvětlit příčiny kriminality z postoje oběti a situačních faktorů. Mezi ně patří: - „*teorie životního stylu, které upozorňují na rozdíly mezi životním stylem lidí a rizikovostí určitého životního stylu, dále na rozdíly v rolích, které jedinec zastává a na určité vzorce chování*
- *teorie rozdílných struktur příležitostí pak vymezuje tři prvky, které vedou ke kriminálnímu skutku. Těmi jsou: motivovaný pachatel, vhodný objekt, nepřítomnost strážce.*“⁴⁹

4.4 Kriminologické teorie

Tato teorie studuje násilí mezi partnery bez ohledu na pohlaví pachatele a oběti. Pachatelem domácího násilí nemusí být výhradně jen muž, ale i žena. Z výzkumů se zjistilo, že oběťmi domácího násilí u lehčích forem byli muži a u závažných útoků byly oběťmi ženy.⁵⁰

4.5 Feministické teorie

Feministická teorie poukazuje na to, že v partnerských vztazích, ve kterých dochází k násilí, je charakteristické, že agresory bývají většinou muži. Hlavní příčinou týrání žen je snaha mužů získat a udržet si kontrolu a dominantní postavení.⁵¹

K násilí v partnerském vztahu nedochází v důsledku ztráty kontroly násilníka nad svou obětí. Naopak, týrání partnera je volbou, rozhodnutím. Jde tedy o rozhodnutí pachatele, zda se bude nebo nebude chovat násilně.⁵²

⁴⁹ VOŇKOVÁ, J., SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen.* s. 43-44.

⁵⁰ VARGOVÁ-MARVÁNKOVÁ, B., POKORNÁ, D., TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí.* s. 112-113.

⁵¹ srov. PIKÁLKOVÁ, S. *Mezinárodní výzkum násilí na ženách.* s. 19-20.

⁵² ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie.* s. 247-249.

5 Psychologie pachatele domácího násilí

„Pachatelem může být kdokoli, kdo společně sdílí společný byt nebo dům bez ohledu na jeho postavení v rodině. U pachatele nesehrává významnou roli jeho náboženské vyznání, dosažený stupeň vzdělání ani příslušnost k etniku. Typickým je dvojitý vzorec chování – navenek přistupuje ke své oběti pozorně a mile, v soukromí je bezohledný a násilnický. Často si sklon k domácímu násilí přináší do života jako vzorec chování, který odpozoroval v dětství. Typickým pro pachatele domácího násilí bývá jeho nízké sebevědomí, snaha neustále kontrolovat, vychovávat a omezovat blízkou osobu, neschopnost vyjadřovat své city a udržování povrchních vztahů. Pachatel považuje násilí za vhodný a správný způsob řešení konfliktů v partnerství a v rodině. Svě násilnické chování bagatelizuje, omlouvá, popírá a vymýšlí si pro ně jiná zdůvodnění (vliv alkoholu, provokace oběti, stres, pouhá hádka či neshoda apod.).⁵³

5.1 Profil pachatele

Psychologické zkoumání pachatelů bylo nejprve zaměřeno na vrahy obecně a později bylo zaměřeno na pachatele, kteří úmyslně usmrtili svého partnera/partnerku.⁵⁴

Co je společné pro pachatele domácího násilí:

- „nízká sebeúcta a slabá funkce ega
- nedostatečná kontrola impulsů
- extrémní žárlivost
- reakce na stres, kterou se pachatel snaží ovládnout pomocí alkoholu a fyzicky napadá ženu
- užívání sexu jako agresivního činu sloužícímu ke zvýšení sebeúcty
- víra v tradiční a patriarchální rodinu
- lpění na zastaralých názorech na mužskou nadřazenost a nadvládu“⁵⁵

⁵³ DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku obětí*. s. 59.

⁵⁴ VOŇKOVÁ, J., SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. s. 49.

V situaci domácího násilí můžeme rozlišit tři základní zdroje agresivního chování násilníka:⁵⁶

- zdroj agresivity spočívá v trvalém osobnostním založení:
 - zdrojem může být dědičnost, výchova, vliv okolí nebo řada dalších faktorů
 - pro tento typ agresivity je charakteristické, že se projevuje i v jiných vztazích
 - agresor dokáže vždy své jednání zdůvodnit, viníkem je někdo jiný, chybí zde lítost, omluva a snaha kompenzovat agresi pokorou či vlídností

- zdrojem agresivního jednání jsou drobná mozková poškození, určité epileptické změny:
 - zde násilník zpětně pociťuje lítost nad svým chováním, může mít na své jednání amnézii
 - tato porucha se dá léčit u psychiatra či neurologa

- zdroje agrese jsou dyadické, podílí se na nich jak agresor, tak jeho oběť:
 - znamená to vzájemné působení obou partnerů, kde se střídá provokace s reakcí
 - v těchto případech se doporučuje párová terapie

⁵⁵ VOŇKOVÁ, J., SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen.* s. 49-50.

⁵⁶ MACH, J., ŠMOLKA, P. *Když vás trápí někdo blízký.* Praha: Portál, 1999. s. 57-58.
ISBN 80-7178-337-4.

5.2 Typologie pachatele

Mnozí agresori byli v dětství svými rodiči týráni, byli svědky násilí proti své matce či sami zažili citovou deprivaci. Během socializace se naučili, že za určitých okolností je potřebné užít násilí. Tito muži mají tendenci se dívat na ženu jako na svůj majetek, proto mají domnělé právo svou partnerku kontrolovat.⁵⁷

Dle Jacobsona a Gottmana můžeme rozlišit dva typy pachatelů:⁵⁸

- Kobra:
 - sadistický, vnitřně klidný, chladný typ
 - svou partnerku zastrašuje a je mnohem nebezpečnější
 - není schopný empatie, nemá pocit viny, je sobecký
 - partnerka ho příliš nezajímá, pouze od ní očekává sex, peníze nebo ji považuje za někoho, s kým se může pobavit
- Pit Bull:
 - nejistý, velice závislý na své partnerce, prahne po lásce, má obavy z toho, aby ho neopustila jeho partnerka, je výbušný, těžko ovládá své emoce
 - násilí obrací jen proti své partnerce
 - pokud je partnerkou opuštěn, ještě dlouho poté ji pronásleduje

L. W. Herman rozdělil osobnosti násilníků na dvě skupiny podle jejich sociálního ukotvení:⁵⁹

- Sociálně problémoví
 - páchají násilí jak na veřejnosti, tak doma, a mají záznamy v rejstříku trestů⁶⁰

⁵⁷ VARGOVÁ-MARVÁNKOVÁ, B., POKORNÁ, D., TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*. s. 116.

⁵⁸ Tamtéž, s. 117.

⁵⁹ srov. MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005. s. 229. ISBN 80-7367-002-X.

⁶⁰ VARGOVÁ-MARVÁNKOVÁ, B., POKORNÁ, D., TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*. s. 118.

- Muži „dvoji tváře“
 - mají dvě stránky – soukromou a veřejnou (doma agresor, pro okolí je to seriózní osoba)
 - vytvořili si vlastní obraz dokonalého muže, který je silný, úspěšný, dokáže finančně zabezpečit svou rodinu
 - pokud nesplní všechna tato kritéria, je frustrovaný, nespokojený se sebou samým a situaci řeší násilím mířeným proti partnerce nebo proti členům rodiny
 - své chování často vysvětlují alkoholem, drogami nebo ztrátou sebekontroly⁶¹

5.3 Problémové zázemí pachatele

- Problémy s alkoholem:
Většina pachatelů má problémy s alkoholem, ale alkohol jako takový není hlavní příčinou. Mnoho agresorů se ke své partnerce chová násilně, i když jsou střízliví. Kdyby byl problém v alkoholu, tak by v opilosti napadali také jiné lidi. Jediný, na koho útočí, jsou jejich partnerka a děti.⁶²
- Násilí v mládí:
Agresivním způsobům chování se člověk učí výchovou (schvalování, posilování agresivních projevů dítěte) a mechanismem napodobování agresivně jednajících vzorů.⁶³
Někteří agresori opravdu vyrostli v rodinách, kde docházelo k násilí. Automaticky to ale neznamená, že se tyto muži budou muset chovat násilně ke své ženě/partnerce.⁶⁴

⁶¹ srov. VOŇKOVÁ, J., SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. s. 51.

⁶² srov. NETÍK, K., NETÍKOVÁ, D., HÁJEK, S. *Psychologie v právu. Úvod do forenzní psychologie*. Praha: C. H. Beck, 1997. s. 61. ISBN 80-7179-177-6.

⁶³ PAVLOVSKÝ, P. a kol. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 3. rozšíř. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2009. s. 203. ISBN 978-80-247-2618-2.

⁶⁴ srov. BUSKOTTE, A. *Z pekla ven. Žena v domácím násilí*. s. 69-70.

6 Institut vykázání

Od 1.1. 2009 bylo vykázání v ČR nově upraveno v zákoně č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, v § 44 – 47 nazvaných „Oprávnění vykázat z bytu nebo domu i z jeho bezprostředního okolí“. Hlavními změnami jsou:

- „Vykázání (jen tato jediná forma rozhodnutí, dříve byl i zákaz vstupu)
- Policie ČR poskytuje ohrožené osobě současně vždy personální i teritoriální ochranu (dříve byla pouze ochrana teritoriální)
- Faktický úkon: opatření preventivního charakteru (dříve policista rozhodoval ve správním řízení)
- Základní lhůta vykázání: 10 dnů (stejně)
- Forma: ústní oznámení osobám (násilné i ohrožené), vydává se jen potvrzení o vykázání, předání proti podpisu (vymezení prostoru vykázání, poučení, práva a povinnosti osob, místo uložení kopie úředního záznamu)
- Nepřítomná vykázaná osoba: při prvním kontaktu poučení o právech a povinnostech při vykázání, předání potvrzení o vykázání nebo lze získat informace o vykázání na lince 158
- Nesouhlas s vykázáním: námitka, která nemá odkladný účinek, na místě zapsaná do potvrzení o vykázání nebo námitka podaná písemně do tří dnů. O námitce rozhoduje krajské ředitelství Policie ČR
- Oznamovací povinnost Policie ČR: kopie úředního záznamu o vykázání: Intervenční centrum, OSPOD (jsou-li přítomny děti), nově i příslušnému civilnímu soudu – to vše do 24 hodin od vstupu do společně obývaného bytu nebo domu
- Kontrola dodržování povinností vykázané osoby ze strany Policie ČR: do tří dnů od vykázání

Povinnost vykázané osoby:

- zákaz vstupu do vymezeného prostoru
- zákaz navazování styku nebo kontaktu s ohroženou osobou

- odevzdat na místě všechny klíče od společného obydlí, které drží

Právo vykázané osoby:

- vzít si věci osobní potřeby, osobní cennosti a osobní doklady před odchodem
- vzít si věci nezbytné pro podnikání nebo výkon povolání, pouze jedenkrát v průběhu desetidenního vykázaní a jen v přítomnosti policisty
- být policistou poučen o právech a povinnostech, o možnostech dalšího ubytován
- sdělit adresu pro doručován
- ověřit vykázaní na tísňové lince 158
- vyzvednout si kopii úředního záznamu o vykázaní.⁶⁵

7 Domácí násilí v trestním právu

Trestní zákoník obsahuje celou řadu trestných činů, které se dotýkají oblasti domácího násilí. Oproti předešlé úpravě přináší nový zákoník též například nový trestný čin, tzv. „stalking“.

V následujícím stručném přehledu budou uvedeny některé trestné činy, které jsou typicky spojené s domácím násilím (uváděny jsou pouze základní výše ukládaných trestů):⁶⁶

1. Týrání osoby žijící ve společném obydlí § 199

Ten, kdo se dopustí týrání osoby žijící ve společném obydlí, může být potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta.

⁶⁵ Aktuální informace v oblasti domácího násilí k 1.1. 2009 [online]. Dostupné na WWW: <http://www.domacinasili.cz/cz/redakce/novinky-nazory/aktualni-informace-v-oblati-domaciho-nasili/r16>

⁶⁶ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

2. Nebezpečné vyhrožování § 353

Tohoto trestného činu se dopouští ten, kdo jinému vyhrožuje usmrcením, těžkou újmou na zdraví nebo jinou těžkou újmou takovým způsobem, že to může vzbudit důvodnou obavu. Za tento trestný čin bude pachatel potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.

3. Nebezpečné pronásledování § 354

O tomto trestném činu je pojednáno v kapitole 2.3 Právní úprava stalkingu (nebezpečného pronásledování).

4. Zanedbání povinné výživy § 196

Kdo neplní, byť i z nedbalosti, svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

5. Týrání svěřené osoby § 198

Trestného činu týrání svěřené osoby podle § 198 se dopustí ten, kdo týrá osobu která je v jeho péči nebo výchově. Pachatel bude potrestán na odnětím svobody na jeden rok až pět let.

6. Ublížení na zdraví § 146

Ublížení na zdraví se dopustí ten, kdo jinému úmyslně ublíží na zdraví. Pachatel bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.

7. Těžké ublížení na zdraví § 145

Za trestný čin těžkého ublížení na zdraví může být pachatel potrestán odnětím svobody na tři léta až deset let.

8. Omezování osobní svobody § 171

Tento trestný čin spáchá pachatel v případě, pokud jinému bez oprávnění brání užívat osobní svobody. Za to může být potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

9. Zbavení osobní svobody §170

Pachatel tohoto trestného činu může být potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let, pokud jiného bez oprávnění uvězní nebo ho jiným způsobem zbaví osobní svobody.

10. Vydírání § 175

Z vydírání může být obviněn ten, kdo jiného násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy nutí, aby něco konal, opominul nebo trpěl. Pachateli tohoto trestného činu hrozí trest odnětí svobody na šest měsíců až čtyři léta nebo peněžitý trest.

11. Útisk § 177

Trestného činu útisku se dopouští ten, kdo jiného nutí, zneužívaje jeho tísně nebo závislosti, aby něco konal, opominul nebo trpěl. Pachatel může být potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.

12. Znásilnění § 185

Trestného činu znásilnění se dopustí ten, kdo násilím nebo pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí jiného k pohlavnímu styku nebo kdo k takovému činu zneužije bezbrannosti jiného. Pachatel tak může být potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.

13. Zabití § 141

Za trestný čin zabití může být pachatel potrestán trestem odnětím svobody na tři léta až deset let, pokud jiného úmyslně usmrtí v silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného.

Toto byly nejtypičtější trestné činy vyskytující se ve spojení s domácím násilím. Pachatelé domácího násilí se mohou dopustit dalších trestných činů, jako např.:⁶⁷

§ 337 Maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání

§ 279 Nedovolené ozbrojování

§ 358 Výtržnictví

§ 201 Ohrožování výchovy dítěte

§ 140 Vražda

§ 178 Porušování domovní svobody

§ 207 Neoprávněné užívání cizí věci

⁶⁷ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

§ 208 Neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru

§ 228 Poškození cizí věci

8 VIOLA – informační a poradenské centrum

Informační a poradenské centrum Viola, které provozuje Centrum sociálních služeb Praha, funguje od 1. dubna 2009 a svou pomoc nabízí těm osobám, které mají problémy se svým konfliktním jednáním nebo musely být kvůli němu vykázány z bytu.

Tento projekt má daleko širší charakter, protože má pomáhat nejen lidem, kteří se dopustili domácího násilí, ale i těm, kterým pro konfliktní jednání hrozí rozpad partnerského/manželského vztahu nebo situace nepříznivě dopadá na jejich děti.

Toto centrum je založeno na dobrovolnosti. Klient si prostřednictvím Nonstop linky důvěry nebo speciálně zřízené linky bude moci promluvit s odborníkem. Pokud bude mít zájem, bude klientovi nabídnuta schůzka s odborníkem nebo služba, která bude nejvhodnější při řešení jeho problému.

Pokud bude o tuto službu zájem, uvažovalo by se o zavedení nabídky skupinové terapie, která je v zahraničí ve velké míře využívána.⁶⁸

⁶⁸ CSS Praha nabídne pomoc násilníkům [online]. Praha: Bílý kruh bezpečí. [cit. 2010-3-15]. Dostupné na WWW: <http://www.domacinasili.cz/cz/redakce/nasilne-osoby/css-praha-nabidne-pomoc-nasilnikum/r174>

PRAKTICKÁ ČÁST

1 Úvod do problematiky

Zatímco cílem teoretické části této bakalářské práce bylo poskytnout pohled na fenomén domácího násilí v jeho obecné rovině, druhá, praktická část klade důraz na konkrétní možnosti práce s pachateli domácího násilí ve smyslu nabídky služeb poskytovaných pachatelům domácího násilí k dosažení jejich nápravy.

Takto vymezený předmět praktické části je územně omezen krajským městem České Budějovice.

Praktická část přináší vlastní vědeckou činnost, jejíž rámec je jasně vymezen pevně stanoveným cílem, hypotézami i vědeckými metodami. Vyhodnocení a závěr této části tak přinášejí aktuální pohled na zkoumaný fenomén z hlediska pachatele domácího násilí a jeho možnosti dobrovolné nápravy.

2 Cíl práce a hypotézy

Jakož i v jiných oblastech je dle mého názoru třeba klást v otázce řešení problému domácího násilí hlavní důraz na reálné možnosti prevence. Právě předcházení domácímu násilí je ale dle mého názoru relativně opomíjenou oblastí. Zatímco zájem široké veřejnosti je směřován na pomoc obětem domácího násilí, pachatel zůstává i navzdory vlastní vůli překonat své sklony ve své snaze osamocen.

2.1 Cíl práce

V první části bakalářské práce bylo pojednáno o teoretických základech problematiky domácího násilí z hlediska pachatele domácího násilí. Při stanovování cíle praktické části se tak jevílo jako velmi vhodné rozebrat a zhodnotit současné možnosti pachatelů v oblasti jejich dobrovolné nápravy.

Tato praktická stránka zkoumaného tématu se zdá být v podmínkách současné společnosti navýsost aktuální.

Cílem této práce tedy je: **Zmapovat současné možnosti dobrovolné nápravy pachatelů domácího násilí se zřetelem na území krajského města České Budějovice.**

Jak již bylo uvedeno, vymezený cíl je omezen pouze na zkoumání možností nápravy pachatelů domácího násilí založených na bázi dobrovolnosti.

2.2 Stanovení hypotéz

Z výše uvedeného též vychází základní hypotéza této bakalářské práce:

H1: Nabídka speciální programů pro pachatele domácího násilí není dostatečná.

S takto vyslovenou hypotézou jednoznačně souvisí též druhá hypotéza, která zní:

H2: Současný stav služeb nabízených pachatelům domácího násilí v Českých Budějovicích není dostatečný.

Jakkoli se zdá, že spolu obě vyslovené hypotézy splývají, není tomu tak zcela. Obě hypotézy se od sebe liší nejen vztahem k různě vymezenému území, nýbrž také relací mezi obecným a zvláštním.

V realitě služeb nabízených pachatelům domácího násilí pro dosažení jejich nápravy je totiž třeba rozlišovat mezi službami obecnými, tj. těmi, do kterých spadají všichni psychologové, psychiatři a dále je třeba rozlišovat mezi službami zvláštními (speciálními), tj. těmi, které jsou specializovány čistě na tuto oblast.

3 Metody a techniky práce

Pro svou bakalářskou práci jsem zvolila kvalitativní výzkum.

„Kvalitativní výzkum je nenumerické šetření a interpretace sociální reality. Cílem tu je odkrýt význam podkládaný sdělovaným informacím. Standardizace v kvalitativním výzkumu je slabá, a proto má kvalitativní výzkum poměrně nízkou reliabilitu. Slabá standardizace kvalitativního výzkumu, volná forma otázek a odpovědí nevynucuje taková omezení, jaká existují v kvantitativním výzkumu. Potenciálně proto může mít kvalitativní výzkum vysokou validitu.⁶⁹

Pro svůj výzkum jsem zvolila techniku polostandardizovaných rozhovorů. Rozhovory byly uskutečněny s odborníky z Probační a mediační služby ČR, středisko České Budějovice, Intervenčního centra pro osoby ohrožené domácím násilím, Krizového centra pro děti a rodinu v Jihočeském kraji, Střediska pro rodinu a mezilidské vztahy a dále s příslušníkem POLICIE ČR (člen interdisciplinárního týmu). Jednotlivé rozhovory trvaly přibližně 30 minut a byly nahrávány na diktafon. Všem respondentům byla zajištěna anonymita.

Rozhovor se může uskutečnit tváří v tvář nebo telefonicky a jednotlivé informace jsou získávány v přímé interakci s respondentem.⁷⁰ Úspěšnost dokončení rozhovoru je podstatně vyšší než návratnost dotazníku.⁷¹

⁶⁹ DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2008. s. 285-287. ISBN 978-80-246-0139-7.

⁷⁰ Tamtéž, s. 124.

⁷¹ Tamtéž, s. 141.

4 Výzkumný vzorek a terén

4.1 Výzkumný vzorek

Pro výzkum bylo vybráno a osloveno pět odborníků, kteří se zabývají domácím násilím a partnerskými vztahy. Tito odborníci byli vybráni záměrně, jelikož přicházejí do aktivního kontaktu s pachatelem domácího násilí.

4.2 Výzkumný terén

Pro snazší dostupnost (časovou i místní) jsem výzkum prováděla v krajském městě České Budějovice v Jihočeském kraji. Ve městě České Budějovice žije přibližně 100 000 obyvatel.

5 Výsledky výzkumu

Otázky polostandardizovaného rozhovoru:

- 1. Jakých terapeutických služeb mohou v ČB využít pachatelé domácího násilí? (Jaké terapeutické možnosti se nabízejí pachatelům domácího násilí v ČB?)*
- 2. Považujete současný stav těchto služeb v ČB za dostačující? V čem spatřujete nedostatky?*
- 3. Čím si vysvětlujete dlouhodobou absenci programů zaměřených na práci s pachatelem domácího násilí?*
- 4. Považujete propojení služeb a komunikaci mezi jednotlivými institucemi zabývajícími se domácím násilím za dostačující? V čem spatřujete případné nedostatky?*
- 5. Jaký je Váš názor na účinnost služeb poskytovaných pachatelům domácího násilí?*
- 6. Jaké je Vaše povědomí o nově zřízeném informačním a poradenském centru Viola?*

Z prováděného výzkumu byla učiněna celá řada důležitých poznatků týkajících se dobrovolné nápravy pachatelů domácího násilí. Většina respondentů se tak shodla v tom, že specializované služby nabízené pachatelům domácího násilí nejsou v Českých Budějovicích na dostatečné úrovni.

Z výzkumu však také jednoznačně vyplynulo, že stávající možnosti nejsou dostatečně využívány. Velmi často byl v této souvislosti zpochybňován právě princip dobrovolnosti ve využívání služeb pro pachatele domácího násilí. Zmiňována tak byla především neochota pachatelů dobrovolně a cílevědomě využívat možnosti zaměřené na jejich nápravu.

Z provedeného výzkumu vyplynula jistá dvojkolejnost nabízených služeb, která do jisté míry potvrdila vyslovené hypotézy. Většina respondentů odkázala v otázce možností nápravy na služby psychologů a psychiatrů. Tedy ve své podstatě na služby, které nejsou zaměřeny na konkrétní skupinu subjektů, v daném případě pachatelů domácího násilí. Vzhledem k jejich všeobecnému charakteru označuji tyto služby dále jako služby obecné. Proti těmto obecným službám pak stojí služby specializované či zvláštní, jež se z titulu svého zaměření zabývají již konkrétní oblastí více či méně spojenou s osobou pachatele domácího násilí. Mezi těmito službami pak byla mezi respondenty na prvních místech zmíněna především manželská poradna a intervenční centrum.

Po stránce koordinace činností jednotlivých institucí zabývajících se domácím násilím byla často zmiňována a vyzdvihována spolupráce na bázi interdisciplinárních týmů, jakožto pracovních skupin koordinovaných intervenčními centry v jednotlivých okresech.

Obecně se tedy dá shrnout, že služby poskytované pachatelům domácího násilí mají charakter služeb obecných a zvláštních. Služeb zaměřených čistě na pachatele domácího násilí, tedy služeb zvláštních je v současné době v celé České republice nedostatek. Tento nedostatek je dán nejen faktorem postupného vývoje společnosti a poskytovaných služeb, ale především nezájmem samotných pachatelů. Rozvoji služeb v této oblasti by tak napomohlo státní donucení v podobě legislativního navázání těchto služeb na jednotlivé zákonné instituty spojené s domácím násilím, jakými jsou vykázání či sankce ukládané ve správním či trestním řízení.

Povědomí respondentů o zvoleném tématu bylo obecně na vysoké úrovni. Jeho míra odpovídala charakteru výzkumného vzorku. Jedinou významnou výjimkou bylo v tomto ohledu povědomí zástupce Policie ČR, který nedokázal na žádnou

z položených otázek odpovědět. Tento fakt ovšem není být dle mého soudu zcela bez zajímavosti, vzhledem k tomu, že jsou to nejčastěji právě příslušníci Policie ČR, kteří zasahují u případů domácího násilí. Jejich posláním je nepochybně chránit především oběť domácího násilí, v konkrétních méně závažných případech však často tvoří významný mediační prvek. Z tohoto hlediska se pak jeví vyšší míra jejich informovanosti jako minimálně žádoucí.

Většina respondentů měla jen velmi povrchní povědomí o informačním a poradenském centru Viola, jakožto nejnovější službě poskytované pachatelům domácího násilí a lidem s konfliktním chováním v České republice. Váhu tohoto zjištění je ovšem třeba posuzovat v kontextu konkrétního zaměření odborné činnosti jednotlivých respondentů.

Diskuze

Výsledky provedeného výzkumu přinesly několik zásadních otázek ve vztahu k nápravě pachatelů domácího násilí. Zásadní otázkou, která takto vyvstala, byla především otázka efektivnosti služeb a programů poskytovaných pachatelům domácího násilí. S touto pak bezprostředně souvisí též otázka dobrovolnosti, resp. nedobrovolnosti účasti pachatelů domácího násilí na těchto službách a programech.

Vzhledem k tomu, že se řešení problematiky domácího násilí vyvíjí jen velmi pozvolna, u nás navíc prakticky pouze několik posledních let, je třeba na výše položené otázky hledat odpověď především v zahraničí. Inspirací nám v tomto ohledu mohou být programy v Liverpoolu a v Merseyside, které absolvovalo 60% odsouzených, z nichž se dalšího násilí během zkušební doby nedopustilo 75%.⁷²

Uvedená čísla jasně dokládají míru možné efektivnosti programů a služeb zaměřených na pachatele domácího násilí. Je však třeba poznamenat, že uvedené britské programy jsou provázány s justičním systémem a tedy, že nejsou založeny na dobrovolném přístupu pachatelů.

Tak tedy vyvstává druhá otázka, s prvou bezprostředně související, a sice otázka, zda mají být programy a služby založeny na dobrovolném přístupu pachatelů či mají být předmětem státního donucení. Z provedeného výzkumu vyplynula neochota pachatelů, především mužských pachatelů, účastnit se na těchto službách a programech. Uvedené potvrzují též zkušenosti z německých antiagresivních programů, kterých se dobrovolně, tj. bez státního donucení účastní pouhých 13% mužských pachatelů.⁷³ Uvedená hodnota však sama o sobě nemá dostatečnou vypovídací hodnotu o dobrovolném rozhodnutí pachatelů zúčastnit se uvedeného programu. Klaus Eggerding, šéf centra pro muže v Německém Hannoveru a mluvčí Organizace pro práci s pachateli násilných trestných činů v tomto smyslu upozorňuje na roli partnerek a manželek pachatelů, které „jsou

⁷² VOŇKOVÁ, J., SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. s. 24-25.

⁷³ BUSKOTTE, A. *Z pekla ven*. s. 134.

*většinou pravým důvodem a motorem k tomu, že se muž pro terapii podobného druhu nakonec přece jenom rozhodne a odhodlá se s ní konfrontovat“.*⁷⁴

Je tedy patrné, že dobrovolný zájem pachatelů domácího násilí účastnit se na programech směřujících k jejich nápravě není vysoký. Zachování principu dobrovolnosti tedy jednoznačně nevede k vysoké efektivnosti služeb a programů. Tento závěr by se měl dle mého názoru odrazit též v právní úpravě ochrany před domácím násilím v České republice. Účast na programech by pak byla založena na soudním rozhodnutí, jež by ukládalo pachateli povinnost po určitou dobu tyto programy navštěvovat.

Navzdory uvedenému je však třeba zdůraznit, že rovněž vynucená účast pachatele v terapeutickém programu musí zahrnovat jistý prvek dobrovolnosti. Tato dobrovolnost pak spočívá v ochotě pachatele přijmout svůj trest, a tedy též možnosti, které mu nabízená terapie přináší.

Bez zajímavosti není ani fakt, že vyšší míry efektivnosti při nápravě mužských pachatelů domácího násilí je dosaženo za účasti terapeuta stejného pohlaví-muže. *„Ženu-odborníci jsou agresori schopni vnímat jako skutečného profesionála jen málokdy. Zjednodušeně, žena jim přeci nebude povídat, co mají nebo nemají dělat.“*⁷⁵ Práce „mužů s muži“ je např. jednou ze základních zásad úspěšného programu Muži proti mužskému násilí, který vznikl v Německu v r. 1984.⁷⁶

Neopomenutelnou stránkou efektivity terapeutických programů je rovněž osoba terapeuta. *„Práce s pachateli partnerského násilí vyžaduje osobnostně vyzrálého, zkušeného terapeuta, který absolvoval nějaký sebezkušenostní psychoterapeutický výcvik a dobře se orientuje v této problematice.“*⁷⁷

V souvislosti s takto definovanými požadavky na osobu terapeuta se jeví jako poněkud zarážející odpovědi a reakce jednoho z respondentů provedeného výzkumu. Tento respondent, shodou okolností terapeut, jež nepochybně z podstaty své praxe řeší též případy pachatelů domácího násilí, se již od samého počátku rozhovoru netajil svým negativním postojem k těmto osobám. Z lidského

⁷⁴ BUSKOTTE, A. *Z pekla ven*. s. 134.

⁷⁵ VARGOVÁ-MARVÁNKOVÁ, B., POKORNÁ, D., TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*, s. 127.

⁷⁶ VOŇKOVÁ, J., SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. s. 57.

⁷⁷ VARGOVÁ-MARVÁNKOVÁ, B., POKORNÁ, D., TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*, s. 130.

hlediska věc snadno pochopitelná, z hlediska profesionálního, však dle mého názoru zásadní pochybení. Domnívám se, že významnou roli hraje nejen profesionalita v podobě nezaujatosti, ale též profesionalita v podobě schopnosti empatie s pachatelem.

Závěr

V předkládané bakalářské práci jsem si vytýčila dva základní cíle. V teoretické části jsem si kladla za cíl přinést komplexní pohled na mužského pachatele domácího násilí v právním a psychologickém aspektu. Cílem výzkumu v praktické části pak bylo především **Zmapovat současné možnosti dobrovolné nápravy pachatelů domácího násilí se zřetelem na území krajského města České Budějovice.**

Cíle teoretické části bylo dosaženo především pojednáním o profilu, typologii a problémovém zázemí pachatele domácího násilí (psychologický aspekt), a dále seznámením se základními rysy současné právní úpravy domácího násilí v České republice (právní aspekt). V rozsahu samostatné kapitoly tak byla pro svoji aktuálnost zdůrazněna problematika tzv. „stalkingu“, který je v podobě skutkové podstaty „nebezpečného pronásledování“ obsažen v novém trestním zákoníku.

Pro dosažení cíle praktické části byla zvolena metoda kvalitativního výzkumu s použitím techniky polostandardizovaného rozhovoru.

Provedeným výzkumem byla jednoznačně potvrzena hypotéza **H1, že nabídka speciálních programů pro pachatele domácího násilí není dostatečná.** Naopak hypotéza **H2, že současný stav služeb nabízených pachatelům domácího násilí v Českých Budějovicích není dostatečný,** byla v zásadě vyvrácena. Hypotézu H2 bylo totiž třeba vnímat též v kontextu efektivnosti služeb a programů poskytovaných pachatelům domácího násilí. Za významný, ač možná skrytý faktor při práci s touto hypotézou je třeba označit také vývoj povědomí společnosti o fenoménu domácího násilí. Provedený výzkum sice potvrdil, že specializovaných služeb zaměřených na pachatele domácího násilí není v současné době dostatečný, na druhé straně však bylo zjištěno, že v otázce obecněji zaměřených služeb je nabídka nepoměrně širší.

Z výzkumu vyvstala jako zásadní otázka dobrovolnosti, resp. státního vynucování účasti na terapeutických programech. Bylo tak poukázáno především na fakt, že úplná dobrovolnost těchto služeb jde na úkor jejich efektivnosti. Nezáměr, především mužských pachatelů, podrobit se terapeutickým programům

pak logicky brání většímu rozvoji zvláštních – specializovaných služeb v této oblasti.

Práci s oběma výše uvedenými hypotézami, byly vyčerpány možnosti naplnění cíle praktické části této bakalářské práce. Z důvodu absence zvláštních služeb poskytovaných pachatelům domácího násilí v regionu krajského města České Budějovice se možnosti dobrovolné nápravy těchto osob omezují pouze na služby obecné, tedy služby psychologů a psychiatrů.

Vzhledem k zmíněné absenci zvláštních služeb v našem regionu jsem považovala za vhodné v této práci alespoň informativně pojednat o činnosti informačního a poradenského centra VIOLA, které sídlí v Praze.

SEZNAM LITERATURY

Monografie

1. BUSKOTTE, A. *Z pekla ven. Žena v domácím násilí*. Brno: Computer Press, 2008. 176 s. ISBN 978-80-251-1786-6.
2. CONWAYOVÁ, H., L. *Domácí násilí. Příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2005 Sb. platným od 1. ledna 2007*. Praha: Albatros, 2007. 158 s. ISBN 978-80-00-01550-7.
3. ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004. 431 s. ISBN 80-86473-86-4.
4. ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Příručka pro pomáhající profese*. 1. vyd., Praha: Grada, 2007. 191 s. ISBN 978-80-247-2014-2.
5. DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 3. vyd., Praha: Karolinum, 2008. 372 s. ISBN 978-80-246-0139-7.
6. DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku obětí. Pracovní manuál*. Praha: Střední policejní škola ministerstva vnitra v Praze, Středisko pro výchovu k lidským právům a profesní etiku. 2005. 70 s. ISBN neuvedeno.
7. GJURIČOVÁ, Š., KOCOURKOVÁ, J., KOUTEK, J. *Podoby násilí v rodině*. Praha: Vyšehrad, 2000. 101 s. ISBN 80-7021-416-3.

8. HAŠKOVCOVÁ, H. *Manuálek o násilí*. Brno : Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně, 2004. 83 s. ISBN 80-7013-397-X.
9. HIRIGOYEN, M., F. *Psychické násilí v rodině a v zaměstnání*. Praha: Academia, 2002. 229 s. ISBN 80-200-0994-9.
10. HUŇKOVÁ, M., VOŇKOVÁ, J. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva. Efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím*. Brno: Justiční akademie ČR, 2004. 248 s. ISBN neuvedeno.
11. KOUTSKÁ, T. *Způsob řešení problematiky domácího násilí ve městě České Budějovice*. České Budějovice, 2009. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce M. Svobodová.
12. KOVÁŘ, P. a kol. *Sexuální agrese*. Praha: Maxdorf, 2008. 292 s. ISBN 978-80-7345-161-5.
13. MACKOVÁ, K., STÁRKOVÁ, L. *Průvodce trestním řízením pro oběti domácího násilí*. Praha: Acorus, 2005. 100 s. ISBN neuvedeno.
14. MACH, J., ŠMOLKA, P. *Když vás trápí někdo blízký*. Praha: Portál, 1999. 175 s. ISBN 80-7178-337-4.
15. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. 288 s. ISBN 80-7178-549-0.
16. MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005. 352 s. ISBN 80-7367-002-X.

17. MUFSONOVÁ, S., KRANZOVÁ, R. *O týrání a zneužívání*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996. 131 s. ISBN 80-7106-194-8.
18. NETÍK, K., NETÍKOVÁ, D., HÁJEK, S. *Psychologie v právu. Úvod do forenzní psychologie*. Praha: C. H. Beck, 1997. 140 s. ISBN 80-7179-177-6.
19. NEVŘALA, J. *Forenzní psychologie. Vybraná témata*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2003. 84 s. ISBN 80-7042-260-2.
20. PAVLOVSKÝ, P. a kol. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 3. rozšíř. a aktualiz. vyd., Praha: Grada, 2009. 226 s. ISBN 978-80-247-2618-2.
21. PENCE, E. *V našem vlastním zájmu. Proces osobní a sociální změny*. Praha: Rosa, 2005. 86 s. ISBN neuvedeno.
22. PIKÁLKOVÁ, S. *Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2004. 152 s. ISBN 80-7330-054-0.
23. SPILKOVÁ, J. *Aspekty problematiky domácího násilí z pohledu oběti, pachatele a okolí*. In *Domácí násilí a zdravotně postižení: Sborník materiálů z celostátní konference organizované o. s. ORFEUS ve spolupráci s katedrou sociální práce a sociální politiky Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové za účasti Sexuologické společnosti České lékařské společnosti JEP*. Praha: Orfeus, 2005. 88 s. ISBN 80-903519-2-1.
24. ŠTĚPKOVÁ, M. *Pachatel domácího násilí*. České Budějovice, 2009. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce M. Svobodová.

25. VARGOVÁ-MARVÁNOVÁ, B., POKORNÁ, D., TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008. 159 s. ISBN 978-80-86131-76-4.
26. VOŇKOVÁ, J., SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2. přeprac. vyd., Praha: profFem, 2008. 244 s. ISBN 978-80-903626-7-3.

Elektronické dokumenty

1. *Aktuální informace v oblasti domácího násilí k 1.1. 2009* [online]. Praha: Bílý kruh bezpečí. [cit. 2010-3-15]. Dostupné na WWW: <http://www.domacinasili.cz/cz/redakce/novinky-nazory/aktualni-informace-v-oblati-domaciho-nasili/r16>.
2. *Bílý kruh bezpečí, Desatero o domácím násilí* [online]. Praha: Bílý kruh bezpečí. [cit. 2010-3-15]. Dostupné na WWW: <http://bkb.juristic.cz/80339/old>.
3. *CSS Praha nabídne pomoc násilníkům* [online]. Praha: Bílý kruh bezpečí. [cit. 2010-3-15]. Dostupné na WWW: <http://www.domacinasili.cz/cz/redakce/nasilne-osoby/css-praha-nabidne-pomoc-nasilnikum/r174>.

Legislativa

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Seznam zkratk

OSPOD – Orgán sociálně právní ochrany dětí

ABSTRAKT

PYKALOVÁ, D. *Domácí násilí a jeho pachatelé – psychologické a právní aspekty*. České Budějovice 2010. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce Mgr. Kateřina Hyková, Ph.D.

Klíčová slova: domácí násilí, násilí, pachatel, institut vykázání, stalking, dynamika partnerského násilí, psychologie pachatele, domácí násilí v trestním právu, VIOLA – informační a poradenské centrum

Bakalářská práce se zabývá domácím násilím a jeho pachateli – psychologickými a právními aspekty.

Teoretická část je rozdělena do jednotlivých kapitol, které popisují pojem domácího násilí, jeho znaky, formy, příčiny. Dále charakterizují stalking a jeho právní úpravu, dynamiku domácího násilí a teorie vysvětlující domácí násilí. Následující kapitola je věnována psychologii pachatele, institutu vykázání a trestním činům, které souvisejí s domácím násilím. V poslední kapitole stručně charakterizují informační a poradenské centrum VIOLA.

Praktická část obsahuje kvalitativní výzkum a jeho vyhodnocení. Zvolenou technikou je polostandardizovaný rozhovor, pomocí kterého jsem se snažila zmapovat současné možnosti dobrovolné nápravy pachatelů domácího násilí se zřetelem na území krajského města České Budějovice.

Abstract

Domestic violence and its offenders - psychological and legal points of view.

Key words: domestic violence, violence, offender, institute of reporting statement, stalking, dynamics of domestic violence, offenders psychology, domestic violence in crown-law, VIOLA - information and advisory center

The bachelor work deals with the domestic violence and its offenders – psychological and legal points of view.

The theoretical part is divided into chapters that describe the term of domestic violence, its attributes, forms, causes. Moreover they characterize stalking and its legal modification, dynamics of domestic violence and theories of the explanations of domestic violence. The following chapter is concerning the offenders psychology, the institute of reporting statement and criminal acts which include domestic violence. Information and advisory center VIOLA is briefly characterized in the last chapter.

Practical part encompasses qualitative research and its evaluation. The chosen technique is semi-standardized interview. This interview helps me to map out present possibilities of voluntary correction of domestic violence offenders with the emphasis of the territory of regional town České Budějovice.